

Сонуннар

“БЭС ЧАГДАҔА” СЫННАННЫБЫТ

Быйыл олунньу айга үлөһүр тэриһтэбит “Чурапчы” ТХПК сыалтата путевка булан бээрэн, дойдубут тэбэр сүрүбэр – Москва куоракка «Бэс Чагда» санаторийга сылланан кэллэбит.

Республикаҥан барыта 10 буолан сырыттыбыт. Мэҥэ-Хаҥалас – 2, Хаҥалас – 2, Таатта – 1, Чурапчы – 5 кун. Сылга Бэрэстэтин Анна Сергеевна Синцева, Чурапчы ТХПК-тан Акулина Егоровна Синцева, Түөһүтүн Изабелла Николаевна Новгоронова, Хаҥалас Никифор Николаевич Поисеев, Христина Инокентьевна Поисеева буолаллар дуоһуула сылланнабыт, эмтэннэбит.

Сылланаммыт иккис кэтиннэбит Санкт-Петербург куоракка сырыттыбыт. Бу үгүсүн сырытыбыт иһин үлөһүр коллэктивтат салалтатыгар, чуолан Н. А. Аржаковка уонна профсоюз председателигар Д. Д. Носова махтанабыт.

Никифор ПОИСЕЕВ.

КАНИКУЛБУТУН ТУҔАЛААХТЫК

Кулун тутар 25-26 күннэригэр улуустаабы үөрэх управлениетын көбүлүүһүнүн, Улахан Күөл оҕо оскуолатыгар 9-с кылаас үөрэнээччилэригэр анаан, экстремнэригэр бэлэмнэни буолла. Манна 10 оҕо оскуолаттан 29 оҕо үөрэннэ.

Иккис күн устата нуучча тылыгар уонна математикага эбии дьарыктар буолулар. Манна бары түөрт болоххо араасан үөрэннэбит. Сылланар кэминэр араас соннуулар ытыллылар. Ол курдук, “Диктандар хонук” күрэххэ Хаҥалы орто оскуолатын үөрэнээччилэргэ Сааскылана Синцева кыайла, интеллектуальнай викторинага “31” хамаанда бастаан, кыайы орогойун билэ. Ол кэминтэн “Кордосх спартер” сүүрүүтүккө көтүүтүккө соннуула кыттан бары астыныбыт. Күөһү иһэригэр кини көрөн, таабырын таайсан сылланнабыт.

Түгүннүс туһанан, дьаһалы тэрийбит үөрэх управлениетыгар, Улахан-Күөл оскуолатын коллективтар, үөрэнэр учууталарбыгар Нарыйа Константиновна Аринкина, Саргылана Николаевна Дьячкова, Инокентий Николаевич Пермякова, Вера Егоровна Макарова махталын тэбэрбит.

Миша НАХОДКИН,

Толгой орто оскуолатын үөрэнээччилэ.

2015 — улууска Олонхо сыла

“ТУРУГУР, ТОХСУС ОЛОНХО ЫҔЫАҔЫН ТУҔУЛГЭТЭ!”

Сотору кэминэн Олонхо ыҔыаҔын ыҔыаары олоробут. Бу улахан түһүлгүн тэрийэргэ, билэти турур, үгүс үлө-хамнас барыта сүрүн оруону ылар. Манна ыҔыаҔтар түгүлүгэ, үлө-хамнас хомуйуугулар, биирдилээн сир-уоту көрөтүн министэригэр үгүс үлө ыҔыаҔа эрийилэр. Эбэрэ дьыла, эпикэбит тыл дьылаҕа киирэр кэмэ бу тийэһи хэлэ. Кулун тутар 30 күнүсэри турутуна, Олонхо фондатыгар 1 мөл. 163 тыһ. солкуобай киирэн турур. Үгүс комону республика араас тэриһтэргэ олорулар. Манна тэбэ, улуустат биирдилээн тэриһтэргэ Олонхо ыҔыаҔын ыҔыаҔа көхтөөхтүк кыттан эрийэрэ холбоһуна буолар. Тоһо да 2015 сыла көрсүүбүт бүтүн дойду үрдүнэн ыҔыаҔтар кризис кытта дьуорлэстэр, үгүс санаа дьылаҕа дьону, дойдуу бииргэ түмэрэ хайдалах суол. Бу үгүс бачыам өссө да салданар, аҕын тэриһтэргэ үгүс буоллар дин баҕа санаалаахтык.

Күн бүтүн комону килэрбит улуустат тэриһтэргэ:

1. Чурапчы улуунун дьаһалтатын үлэһиттэргэ - 64.310.

2. С.А. Новгоронов аатынан Чурапчы орто оскуолаты - 185.000.

3. П.Н. Сокольников аатынан улуустаабы кини баһыла - 86.635.

4. Спорт уонна физическэй култура управленига - 16.852.

5. «Арча» Чурапчытаабы үөрэтэр кини - 8.900.

6. МУП «Олоҕо өһөн» - 10.000.

Бастакы комону олорбут тэриһтэргэ Чурапчы улуунун дьаһалта, Олонхо дирекцията махталын билэрэр. Уонна бу улахан тэриһтэргэ бары көхтөөхтүк, биир сомго буолан, өйдүүтү-санаалык кыттарга ыҔыар.

Фондаҕа киирбит үлө-хамнас олуктоох хаһыат, араалыҕа нөҕүө сырыттыла туруу.

Надежда БОРИСОВА.

Спорт

МЫРЫЛАҔА САХАЛЫЫ КҮРЭХ БУОЛЛА

Соловьев нэһилэһэр Мырылаҕа быйыл Эр дьон түмүүтэ тэриһинэ. Бу түмүү сүрүн сыла-сорута нэһилэһэр аҕаларын, эбэрэри бииргэ түмэн, обществнай, ыҔыаҔынай позитивлаах буоларга пропагандалаар, чөл олоҕу түгүлүүтэ, нэһилэһэр ыҔыаҔтар дьаһалтарга, үгүс көхтөөх буоларга ыҔыар.

Түмүү бастакы тэриһинэн, эбэр ыҔыаҔа анаан республикатаабы сахалыы многоборьса сонун күрэхтэһинэ буолла. Бу күрэх кэлин “Дыһан соннууларыгар” эбэр ыҔыаҔа көбүлүүтүн ыҔыаҔынан сылын айым ыҔыаҔынан собуу дьаһалтыгар. Республика 5 улуустаттан 15 үгүн иһэр бэйэлэригэр эрийэрэ уонна, күрэхтэһэр кэлин бэйэлэрин тургутуулар. Күрэхтэһин биирхэ да бөлүгү буолла үс саа уонна араас сылаалаах бириктер туруорулулар.

Күрэхтэһин Мырылаҕа кулун тутар 28-29 күннэригэр ыҔыаҔына. Аҕыс көрүгүн ыҔыаҔына: бэйэни биллһинэрэн, тутум эрийэр, “оһос торбос”, мас тардыһы, хапсаҕай, “халбас хараҕа”, “үс куобас” уонна тааһы көтөбүү.

Бастакы күн Д.М.Васильев аатынан Сыһыланан киирэр түөрт көрүгү күрэхтэһин буолла. Уол оҕо ойуу-санаатын, тылын ууһун көрдөрүгө анимамыт бэйэни биллһинэрэн, ордук бэлэмнэстэрин Арылаах нэһилэһэр ыҔыаҔа Дмитрий Попов бастаан, Паштелеймон Борисов үлэстэн күрэхтэһин ыҔыаҔыгар кыттылар, олуктоохторон “Мистер Чурапчы” күрэх кыайылааҕа Михаил Николаев иккис буолан үөрдэ. Иккис күнүсэ түгүмүсэ тутум эрийэрэ 1-кы миестэни Аммагай сылаар Эрсултан Агузаров 38-та эрийэн ыла, 2-с Мэҥэ-Хаҥалас Гаврил Архипов, үсүһү Дьоккусайга үөрэтэр ХИФУ устулуона (Мырыла) Данил Николаев ылан олуктоохтор үөрдэ. “Оһос торбоско” улааттар ким сүһүн кылаанаҕын тургутуулар, 1-кы миестэни барытыгар дэһиттэр, мас тардыһыҥынан дьарыктанар ЧГФКСИ устулуона Эрсултан Агузаров ыла, бастакы күнүн кыайарга эрийэрэ харыһыны олорор, 2-ни Амма Соморсунтан төрүттүк Михаил Саввин, 3-һу мас тардыһыҥынан, хапсаҕайынан дьарыктанар Арылаах ыҔыаҔа Паштелеймон Борисов ыла. Мас тардыһыҥыгар күрэхтэһиччилэр бары жүрүтэ мас тардыһыҥынан угунаахтык дьарыктанулар күрэхтэһин ордук сизэрэ. Кийэр ортолоругар республика чемпионна, спорт мастара, Арылаах ыҔыаҔа Андрей Пугачев, “Манчаары соннууларыгар” оҕоһорго кыайылааҕа, Томпо Кирис-Халдывайыттын ыҔыаҔа Николай Потанов бааллар. 1-кыны эбэр эрийэрэ кийэрэ Мэҥэ-Хаҥалас Чыамайыкыттан ЧГФКСИ устулуона Гаврил Архипов ыла, 2-ни мастар Андрей Пугачев, 3-һу эбэр эрийэрэ, үгүн иһэр спортсмен Николай Потанов буолла.

Иккис күн күрэхтэһин М.Н.Сибиряков аатынан спортивнай саалаҕа буолла. Хас күрэх көрүгүн айым кытаанчылар сэрбэһи тардан иһилэр. Хапсаҕайга тыһаһыҥыах, сытыы бырахсылаах кийэрэ түмүктэригэр кыайылааҕынан мас тардыһыҥыгар спорт мастара Андрей Пугачев буолла, 2-ни Николай Потанов, 3-һу Данил Николаев ыла. “Халбас хараҕа” дьон быйыргыта быаны миннэ, кытчыла олорон олорсуу буолула, сулургутуулар, бэрбэһи үрүтүтүн түһүтүн айыһы буолла. Манна кыайылааҕынан Данил Николаев буолла, 2-ни, 3-һу туһаһыҥыгар Андрей Пугачев, Эрсултан Агузаров ыла. Ыстанар уһун көрүгү сүүһүнэн үс-үс сөнүтүт, спортсаала иһигэр кытаанчылар бэйэлэрэ этилэрэн, үгэ куобаска ыҔыаҔы кытаанчылар кийэрэ. Манна кытаанчылар үкүлэрэ 9 м таһаарылар, сантиметрынан аҕыс буолла. 1-кы миестэни Николай Потанов, 2-ни Эрсултан Агузаров, 3-һу Михаил Николаев ыла. Күрэх биир кытаанчы тургутуулар, быһаарылаах түгүнүн 100 кийэрэ тааһы көтөбүү буолла. Манна да бэрэ эрийэрэ кийэрэ кийэрэ. 63 м ырааҕы иһэн Данил Николаев 1-кы, 61 м 70 см ырааҕы иһэн Кэбэһиттэн сылаар Александр Каратаев 2-с, 61 м ырааҕа дьыла тирээрэн Паштелеймон Борисов 3-с миестэни ыла.

Күрэхтэһин абсолютнай кыайылааҕынан Амма Сэргэ Бэйиттэн төрүттүк ЧГФКСИ устулуона Эрсултан Агузаров буолла. 2-с миестэни Чурапчы Арылаахыттан сылаар ЧГФКСИ устулуона Андрей Пугачев, 3-һу Томпо Кирис-Халдывайыттын кийэрэ ыҔыаҔа, ХИФУ устулуона Николай Потанов ыла. Кийэрэ бул саһан сертификаттар туттарылаһылар. Саһай эбэр кытаанчы дьон аһа бийэр эбэр кийэрэ уол, оҕолорго тирэр аһыҥыгар республика чемпионна, сайынты спортнай соннуулар 3-с призердара, Хайахыт орто оскуолатын 11-с кылаһын үөрэнээччилэргэ Алена Кузьмина туттардылар, манна таһынан аһа бийэрэ Данил Николаев, Паштелеймон Борисов, Михаил Саввин, Михаил Николаев наһарааланылар. Хас көрүг айым миестэһиччилэргэ грамоталар, медаллар туттарылаһылар.

Улуус кийэрэ ыраах сытар нэһилэһэр, күрэхтэһин үрдүк таһымга ыҔыаҔына, ылаһыҥылар, көрөһүлэр аһыҥылар, иккис күн дьыла сылаанчылар дин саһыбын. Бу күрэх үгүс кубулутан, сыла аһыҥы Мырыла Эр дьонун түмүүтүн бийэрэ кытарга дин эти кийэрэ.

И.И.СОБАКИН,

Соловьев нэһилэһэр Эр дьонун түмүүтүн чылаһа.

П.Н. Сокольников төрөөбүтэ 150 сыл

ТЫЫННААХ ХААЛБЫТ МАХТАЛЫГАР

Бу үүмүгү 2015 сылга балыһа үлүһүгэр сахтан бастаагы быраас Прокопий Нестерович Сокольников 150 сааһын уонна кэп арыллыт балыһаһын 115 сылын билигин хонто. П.Н. Сокольников биографиятын, кини хаан-уруу аймахтарын туһунан кытаастык эртэ билиһиннэри турар. П.Н. Сокольников олохун, үлүһүн билиһин биир дийдуулаахтарын профессор К.Г. Башарин үөрэтэ, историк-учебный В.В. Пилипин "Любимый Вас Лев Толстой", документалист-публицист И.Е. Федосеев-Дорого "Великий Лев Толстой и врач Саха Прокопий Сокольников" дигэн кэпигэр суруйан, кини туһунан туһунан да кэпигэр билиһиннэри хаалларбыттар. Профессор А.Е. Морданов Сокольников философия кэрүүгүн үөрэттэ уонна үлүһү сыһыны билиһиннэ. П.Н. Сокольников туһунан билиһиннэри хаалларбыттар олус улахан үлүһү Саха Республикатын култууратын үлүһүгэр дьэ, Уус-Аldан оройуонун Бочуоттаах граждана, суруйааччы, драматург, суруналыс Ираида Самоновна Клиорина оморбута.

2015 сыл Литература сылынан биллэриннэрин уонна 100 сааһа тусларын, кини туһунан ааһарбыт тороостоох.

Ираида Самоновна Клиорина 1915 сыллааха кулун тулар 16 күлүгэр Дюкунскай куоракка кэлтиһиллэнэи Самон Маркович уонна учуутал Антонина Алексеевна Клиорина дьэ кэрүүгүн торообута. Алаһын сыһына бүтүр дьэри ийиттэн Уус-Аldан оморбута.

1917 с. Благовещенскайга, салгы Харбин оморон 9 кылаһы бүтэрэ, 1934 с. Москвага историко-филологический институт философия факультетыгар үөрэ кырон баран, 1935 с. БСФСР КК соруудаһын НКВД ГУБГ Улук Илгич салаатыгар кэпигэр отделга үлэһэ ыттылыбыт. 1937 с. сыһынан Япония үлүһүнэ дьон балыһын, 8 сылга кэпигэргэ кытаастык режиссер ыттылар. 23 сааһыгар инбалинэ кылаһыла, 1940 с. уонкай лааһыга таһарыллар уонна 1947 с. 10 сыл 5 ый буолан босхолонон. 1950 с. иккиттэн туһулан, Красноярск кыраай Тура бөһүлөгэр сыһына ыттылар уонна 1955 с. буруйа суога дааһаһын реабилитацияламмыт.

Осо лааһыга сыһынан, кэпигэргэ суруйуу туһунан дьарыктаммыт ("Создание о земле Сибирской" - реж. И. Пырков). 1948 с. Саха сирин суруйааччыларын Соһуун председателэ Николай Якутскай-Золотарев кэрүүгүнүн народолец К.Г. Нестеров - Урсик туһунан пьеса суруйбута. Иккис сыһына кэпигэр Эвенкияда социализмы туһу туһунан сценарийы, Сибирскэй Союз Геройа И. Уланов хорсун быһылыт туһунан харыһыаһы суруйбута.

Реабилитация кэпигэргэ салгы сценарий суруйуу туһунан, суруналыһынан дьарыктаммыт. Клиорина үлүһү Саха сирин литературатыгар, култууратыгар, историктар олус улахан оруннаахтар. Ол курдук, Урсик туһунан "Первые искры", Н.Г. Чернышевскай туһунан "Якутский Прометей", гражданскэй сирин туһунан "Ледовая осада" дигэн айымньылары суруйбута.

Олус улахан үлүһү Саха бастаагы прогрессивнай интеллигенциятын сырдык аһын тилиһэрини ыттыла. Ол курдук, олохун 26 сылын устата суруйааччы, учукай, общественнай деятель В.В. Никифоров - Кулунуур олохун, үлүһүн үөрөтүтэ, сырдаппыт, буруйа суоһун дааһаһыт. Ол түмүгүн 1992 сыллааха Кулунуур реабилитациялаһын буолбута.

Ону тэргэ агроном М.Ф. Снежков, политическай деятель М.К. Аммосов, политическай, суруйааччы, ССРС НА чилиһин-корреспондента Н.Л. Менделеев тустарынан үөрөтүтэ.

Биир улахан үлүһүнэ - кэра оло сыһынан өрүүгүгэр тыһынаах хаалбыттар махталынан - сахтан бастаагы быраас П.Н. Сокольников олохун, үлүһүн чилиһинэ буолбута. Очотообута сага турар эрор В.В. Никифоров, быраатты Николай, Афанасейтар, Поповтар промиссияга бииргэ үөрөмүгүгэр, кэпигэр үөрөтүгэр Мого улусуугар политическай Паший Павлович Подбельскай куруһуоттар салгаан, прогрессивнай ойу-санааны илгиттэн, торообут дийдуула-

рын тускаар, сайынаар суога бииргэ үлүһүгүгэр, ол суоһун эрийдик-мускуулаах айынаах олохторун туһунан сахаларга сырдаппыт.

Сокольников уонна нууча улус суруйааччыта Л.Н. Толстой суруйууларын туһунан ыстаһыа суруйбута. "Доктор Сокольников (Жизнь якутского интеллигента)" дигэн 5 тосүл кэпигэр суруйбута драмат, биир дийдуулаах-пыт, Бойобуой Албан Ааг кулунуун председателэ Гаврил Дмитриевич Ефимовскай, П.Н. Сокольников сирин балта Митрадора Константиновна Сокольниковскай, Саха драматическай театрын кытта суруйбута суруктура Саха Национальнай архыбыгар, кэпигэргэ билиһиннэри фондатыгар харалла сыталлар. Будуккунуоннара кэрүүгүн, драмат Саха музыкальнай драматическай театрын очотоогу салгыта, (директор Тунгусоогу кылаһынай режиссер Григорьев С.А.), РСФСР үлүһүгэр, ССРС народнай артыһа В. Савин, ССРС народнай артыһа Д.Ф. Ходулов, ССРС үлүһүгэр артыһа Г.Г. Иппатов састааптаах актерскай коллектива бу драмат ааһан, хас да тосүл муһаһаһын, дьүүлүгүн баран, патриотическай тыһынаах, наадаах спектакль дигэн сыһынаһын, эбии кэпигэргэ, Кулунуур министростибот аһылаһын ыттыла Чураһыта Г.Д. Ефимов суруйааччы, тыһынаах Николай Николаевич Павлович - Тыһынаах кэрүүгүн сахалы тыһынааһыт. Ол тыһынан баран, спектакль, Дюкунскайга да, Чураһыта да сыһына кэпигэр турбаһа.

Быйыл П.Н. Сокольников 150, И.С. Клиорина 100 сылыһынан, Литература сылы ыттыларын, республикатаагы үлүһүгүгэр хамалыһыа быһаарылыһын, Кулунуур уонна дьүүбүт сайыны министростиботтар спектакль туруоруу туһунан соруула билиһиннэри. Ол бу спектакль сыһына туруула, дьон-сэргэ кэрүүгүгэр таһыла бу репрессия ыар тыһынан эпигэ-хаһыан билиһин, Саха норуоттар прогрессивнай санааһын дьүүмүгүн тилиһэрин, ол иһигэр билиһин ыраас, сырдык санааһын Луокуу Сокольников олохун сырдаппыт улахан үлүһүгэр кэпигэргэ билиһин махталыт билиһинэ буолуо ээ.

Саха сирин иһигэр оморбута үлүһүн сыһынан, 1994 с. Ираида Самоновна Клиорина Саха Республикатын култууратын үлүһүгэр дьэ, Уус - Аldан оройуонун Ытык олохтоогу аһтар илгиттэннэ.

(СР Национальнай архыбын матырыйаллара, "Якутский архив" суруула 2012 с. №1 туһунааһыгар).

Любовь Михайловна ГРИОРЬЕВА,
П.Н. Сокольников аһынан Чураһытаагы кэпигэр
балыһа КДЛ сибирскэй, дьүүбүт
харыһылаһын музейын салайааччыта.

ГАИ извещает

ОБ ОСНАЩЕНИИ ТАХОГРАФАМИ

Согласно приказу Министерства транспорта РФ от 21.08.2013г. № 273 «Об утверждении порядка оснащения транспортных средств тахографами» оснащаются тахографами следующие транспортные средства:

- автобусы категорий №2 и №3, используемых для перевозки пассажиров - до 1 июля 2014 г.;

- транспортные средства категорий №2, №3, используемых для перевозки опасных грузов - до 1 апреля 2014 г.;

- транспортные средства категории №3 с полной массой свыше 15 тонн (за исключением транспортных средств, используемых для перевозки опасных грузов), предназначенных для междугородных перевозок - до 1 июля 2014 г.;

- транспортные средства категории №3 (за исключением транспортных средств с полной массой свыше 15 тонн, предназначенных для междугородных перевозок, используемых для перевозки грузов, не относящихся к опасным - до 1 сентября 2014 г.;

- транспортные средства категории №2, используемых для перевозки грузов, не относящихся к опасным - до 1 апреля 2015

г. Также автобусы осуществляющие перевозку детей согласно постановления Правительства РФ № 579 от 23.06.2014 г. до 1 июля 2015 года.

Проведенный анализ по оснащению тахографами данных транспортных средств показывает, что отделением ГИБДД на районном уровне данная работа проводится слабо. Отсутствует информация в СМИ, не выделяется предписания юридическим лицам и индивидуальным предпринимателям, не направляются представления в органы исполнительной власти.

Так, в Хангаласском районе зарегистрировано около 200 транспортных средств категории «Д», однако в настоящее время по ст. 11.23 КоАП РФ ни один водитель данной категории транспортных средств к административной ответственности не привлечен.

Такая же ситуация в Чурапчинском районе, зарегистрировано около 90 транспортных средств категории «Д», также в настоящее время по ст. 11.23 КоАП РФ ни

один водитель данной категории транспортных средств к административной ответственности не привлечен.

На основании вышеизложенного, **ТРЕБУЮ:**

1. При выявлении в процессе надзора за дорожным движением, а также по результатам проводимых проверок юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, в рамках требований Федерального закона от 26.12.2008 г. № 294-ФЗ, и в ходе установления причин и условий возникновения дорожно-транспортных происшествий, транспортных средств, не оборудованных тахографами, обеспечить внесение предписаний юридическим лицам и индивидуальным предпринимателям - собственникам (владельцам транспортных средств) обязательных для исполнения предписаний о необходимости устранения нарушений требований Технического регламента (в части обязательной установки тахографов).

2. Обеспечить с использованием средств массовой информации доведение указанных требований до граждан и субъ-

ектов предпринимательской деятельности, осуществляющих перевозку пассажиров и грузов.

3. При надзоре за дорожным движением усилить работу по выявлению нарушений по ст. 11.23 КоАП РФ.

4. Контроль за исполнением данного указания возложить на ардо таможни ОФЭР и ТН УТИБДД МВД по РС(Я) майора полиции Устинова Н.Н.

5. Предупредить руководителей от ответственности за организацию исполнения требования настоящего Указания.

6. В срок до 3 апреля 2015 г. копии печатных публикаций направить в ОФЭР и ТН УТИБДД МВД по РС(Я) по средствам электронной, факсимильной связи (факс-номер 36-05-96) или электронному адресу: ugibdd@jakutia.mvd.ru.

Заместитель начальника
начальник ОФЭР и ТН УТИБДД
МВД по РС(Я) майор полиции
А.Ж. ОРОСН

